

Sörnäisten taitotalossa toiminta on ihmisenkokoista

"Tässä työssä on tärkeää, että on itekin kokenut työttömyyden." "Kriisi pakottaa ihmisen ottamaan vastuun elämästään. Se on kasvamista. Koulutus ei siihen opeta."

Nelisen vuotta sitten muutama erilaisen yhteisötoiminnan yhdistämää ihmistä pysähtyi juttelemaan EKA:n hallinnoiman korttelin tuntumaan Helsingin Sörnäisissä. Oli syksyisen räntäsateinen päivä, asianosaiset muistavat. Renlund oli tehnyt konkurssin, ja juttelijat näkivät yrityksen tavaroita kuskattavan varastotalon kerroksista ulos. Valot sammuiivat kerroksesta toisensa jälkeen. Kokemuksesta tiedetään, että tyhjäksi jäävät rakennukset rapistuvat ja "termiitit", asunnottomat, valtaavat ne pian. Tyhjennystä seuraavia yhdisti samanlainen elämäntilanne: korkea koulutusaste, takana työttömyyttä, vahvuutena moninainen toiminta ihmisten kanssa erilaisissa yhteisöissä, kuten asukasyhdistyksissä. He tuumasivat asiaa uudemman kerran. Sitten he ottivat yhteyttä Helsingin kaupungin aluearkkitehteihin, muutamaan Sörnäisten alueella asuvaan arkkitehtiin, kaupungin virkamiehiin ja seutukunnan asukaisiin ja organisoivat kolmen keskustelutilaisuuden sarjan.

Siitä kaikki alkoi. Kehittyi nyt Sörnäisten taitotalona tunnettu toimintakeskus, jonka yhteydessä on tätä nykyään viitisenkymmentä erilaista itsenäistä yritystä ja hanketta, tunnetuimpina niistä työttömien kohtauspaikka **Ideapoints** sekä **Kansalaisareena**.

Keskustelukumppaneinani Sörnäisten taitotalossa ovat Ideapointsin toiminnanohjaaja, insinööri *Timo Mäkilä*, maantieteilijä *Tapani Järveläinen*, Timon lisäksi yksi kuudesta toiminnan ideoijasta ja käynnistäjästä, omaehtoista työllistymistä edistävän työllistämisasiain neuvottelukunnan puheenjohtaja *Kaarina Hughes* sekä alueen rakennemuutoshankkeista vastaava, yhteiskunnallisen koulutuksen saanut *Riitta Lampelo*.

Sörnäisten taitotalo on nykyaikainen, kaupungin ytimessä toimiva yhteistoiminnallisuuden foorumi. Siellä kohtaavat taustoiltaan hyvin erilaiset ihmiset. Heille on kuitenkin jotain yhteistä:

entistä elämää ei enää ole ja uusi etsii muotoaan. Ydinajatus onkin tässä: kun taustoiltaan ja osaamiseltaan erilaiset ihmiset kohtaavat, satunnaisesta kohtaamisesta voi syntyä jotain aivan uutta.

"Tämä on tila, minne ihmiset voivat tulla ja saada ajatuksensa sopimaan joidenkin toisten kanssa. Syntyy yhteisiä toimintaideoita osaamista yhdistämällä. Ne konkretisoituvat lähiöpienyhteisöinä, jotka alkavat organisoitua. Syntyy ryhmänä, yhdistyksenä, osakeyhtiönä, osuuskuntana, minä tahansa organisoitumisen muotona uudenlaista työnjakoa, jonka puitteissa aletaan ottaa yhteyttä ja tehdä sopimuksia. Yhteistyö on välttämätöntä jo siksikin, että hankkeet ovat monasti aika suuria ja niiden edistäminen on uskottavuuskysymys. Parhaimmillaan yhteistyö johtaa isoihinkin hankkeisiin ja sopimusten syntyyn, kuten Kontulan-Myllypuron alueen kunnostamisessa, missä toisena neuvotteλουςapuolena on Helsingin kaupunki. Työttömäksi jäänyt yksityisyritystä ei ole kovinkaan uskottava, mutta muutaman hengen yhteisö voi olla", uskoo Timo Mäkilä. Ideapointsin toiminta tähtääkin työpaikkojen syntyyn, projektityyppeihin tai pysyviin.

Uskottavuuskysymys koskee myös Taitotalon projektien vetäjien ja taloon hakeutuvien ihmisten suhteita:

"Tässä työssä on hyvin tärkeää se, onko itse kokenut työttömyyttä. Vertaisuus, omaehtoisuus ja uskottavuuden aikaansaanti ovat ydinasioita. Ei tällaista työtä voi tulla tekemään uskottavalla tavalla juuri sosiaalialan oppilaitoksesta valmistunut henkilö."

Timo Mäkilä, Ideapoints

Mutta palataan takaisin vuoteen 1993, Renlundilta tyhjenneeseen EKA:n kiinteistöön ja keskustelutilaisuuteen Sörnäisissä. Syntyi kuuden hengen työryhmä, joka alkoi miettiä yhteisöllisen toiminnan mahdollisuuksia ja tavoitteita päämäärätietoisesti. Osa heistä oli työttömiä, osalla oli joitain hommia. Heistä *Peter Fryman* nousi vetäjäksi. Parhaimmillaan suunnittelu- ja ideointityöhön osallistui 30-40 ihmistä jakautuneina pienempiin työryhmiin. Tukijaksi saatiin Uudenmaan liitto. Sillä tuella palkattiin puoleksi vuodeksi osa-aikatyöntekijä, ekologista ajattelua edustava arkitehti *Harri Hakaste*, joka laati Sörnäisten taitotalon perustamissuunnitelman.

“Se on rikas kokonaisuus, eikä kaikkia hankkeita ehditä panna liikkeelle tällä vuosituhannella”, kommentoi Timo. Sitä paitsi uusia ideoita syntyy koko ajan.

TAPANI JÄRVELÄINEN:

“Sisältä ja läheltä on vaikeaa nähdä muutosvaihetta, missä nyt olemme. Yhteisöllisessä toiminnassa on paljon kysymys samanlaisesta prosessista kuin tuotekehittäelyssä, missä lähdetään ideasta, testataan sitä ja siirrytään lopulta innovointivaiheeseen. Liikkeelle lähdettäessä alkuvaiheen ideologit olivat hyviä, mutta samat ihmiset eivät välttämättä ole parhaita silloin, kun on ryhdyttävä tuumasta toimeen. Alkuvaiheessa tavoitteet ovat yleviä, mutta arkipäivän työ täällä on kuitenkin ihmisenkokoista.”

RIITTA LAMPELTO:

“Työ on hyvin konkreettista ja pientä. Pelkistetynä kysymys on siitä, miten tietyt ideat saadaan muuttumaan työpaikoiksi. On esimerkiksi perustettu yrityspaja. Työ on alueen rakennemuutoshankkeen toteuttamista, millä on selkeät työllistämistavoitteet: miten voidaan työllistää alueen arkkitehtejä, rakennusmestareita, graafikoita sellaisilla töillä, joita alueella on. Nuoret arkkitehdit ovat perustamassa ekorakentamisen keskustaa. Työ on myös koulutuksen antamista lähiöprojekteille. Tässä talossa on tiivistettynä mielettömästi ammattitaitoa, mutta yhteistä näille ihmisille on vaatimattomuus. Sörnäisten alueen kulttuurirakentamisessa mietitään, mitä on ja mitä voidaan tehdä. Erilaiset edistämishankkeet vaativat pitkäjänteistä työtä ja on pakko keskittyä, jos mieli nähdä myös jotain toteutuvan.”

TIMO MÄKILÄ:

“Alussa meillä täällä kaikki teki kaikkea. Nyt voidaan töitä jo jakaa. Tämä on kuitenkin varsin itseohjautuva, kaoottinen prosessi, sillä kaikki perustuu hyvin paljon sattumaan tyyliä jos kaksi ihmistä ei olisikaan törmännyt yhteen... \. Kaoottisesta prosessista nousee jotain, joka jää elämään. Se miten valikoituminen ja karsiutuminen tapahtuu, on jotain ylempää fysiikkaa. Syntyy toimintoja, tahtojen, ideoiden kasautumina, kun on tullut riittävästi samansisältöisiä tai -suuntaisia tihentymiä. Kehitämme taitotaloa avoimeksi oppimisympäristöksi. Tämä on ihmisten välitilojen tuulensuojia. Täällä on ilmapiiri ja kulttuuri, jossa ihmiset voivat luoda itsestään uutta, ihmisten ja ongelmien tihentymisen ja kohtaamisen kautta.”

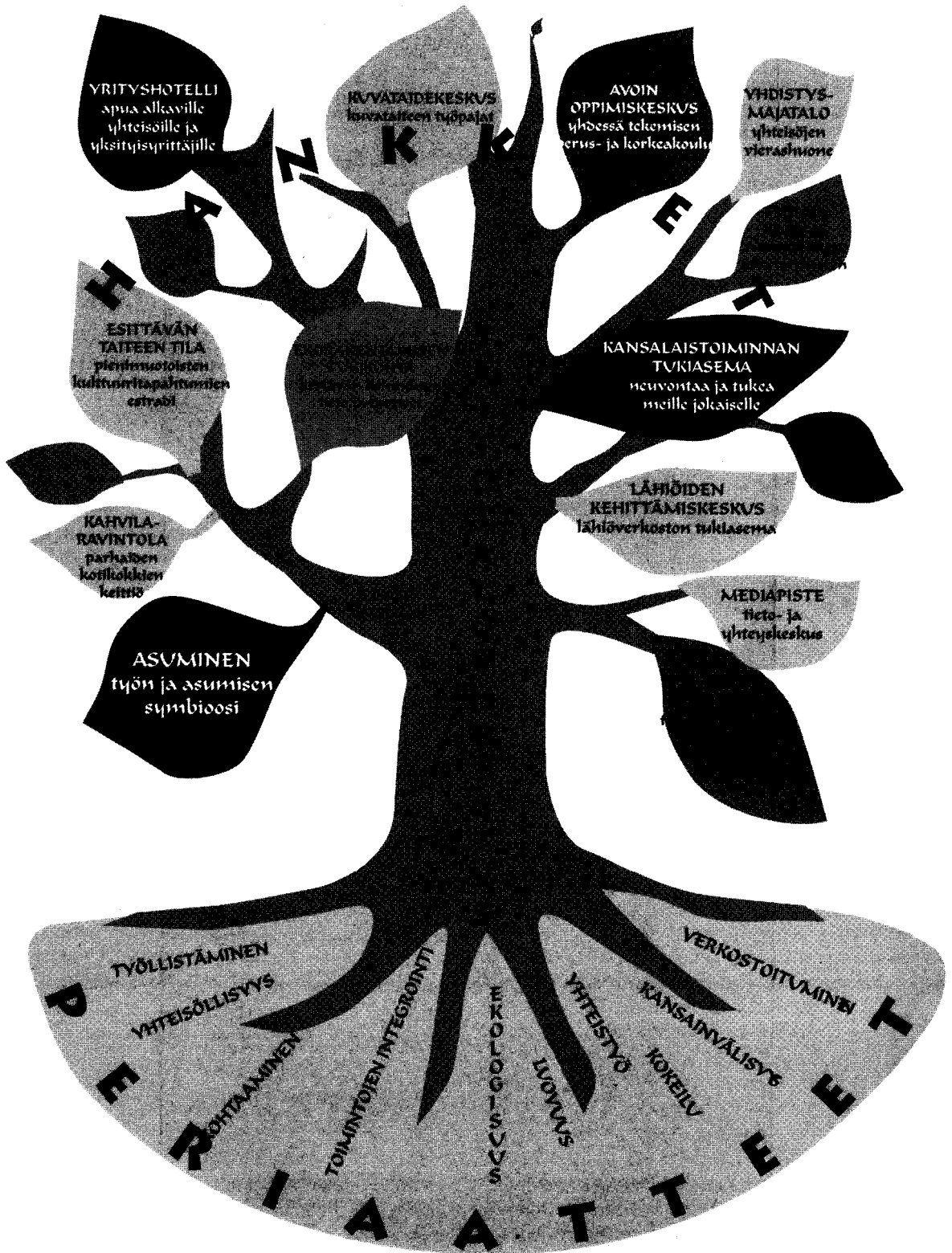
TAPANI:

“Monien ihmisten elämäntapa on sellaista, jollaista tulevaisuudentutkijat ovat hahmotelleet. Ajankäyttö on muuttunut. Jos ennen oli toisaalta työ, toisaalta vapaa-aika ja nukkuminen, nyt on työn tilalla toiminta, joka voi olla palkallista tai muuta toimintaa. Taitotalo on osittain kuin laboratorio, jossa testataan erilaisia elämänmuotoja. Luonnon-evoluutiossa on aina kyse olosuhteiden muutoksesta. Myös ihmisten elämässä voi tulla “metsäpalon jälkeisiä tyhjiötä”, joka luo tilaa uudelle. Uusi on paljolti sattuman tulosta.”

IHMISIÄ ETSIMÄSSÄ JA MUUTOSVAIHEEN TUULENSUOJASSA

Entä millainen yhteiskunta luo mahdollisuudet ja edellytykset Sörnäisten taitotalon kaltaiselle kansalaistoiminnalle? Mikä on yhteiskunnan avoimuuden, sallivuuden ja vapauden aste? Mikä on sen kriisiytymisen tila? Tai mikä on sen vaurauden aste?

Sörnäisten taitotalolla on laajat kansainväliset kontaktit yhteisöllisen toiminnan vastaaviin muotoihin maailmassa, ennen muuta Sveitsiin, Saksaan, Hollantiin, Belgiaan ja Englantiin. Yhteisöllinen toiminta onkin mielletty pitkälle läntiselle Euroopalle ominaiseksi kansalaisaktiivisuuden muodoksi. Yksi yksiselitteinen ilmiö ei kuitenkaan ole. Esimerkiksi vapaudessaan kontrollidussa Neuvostoliitossa syntyi erilaisia selviytymisen malleja olosuhteiden pakosta. ihmiset toimivat luonnostaan yhteisöllisesti. Kun ajaudutaan

kaaokseen, uusien ratkaisumallien etsintä on tapa toimia ja yrittää selviytyä. Toisaalta Ruotsi oli holhoava kansankoti, jossa valtio huolehti kansalaistensa hyvinvoinnista. Mutta siellä on samalla ollut Suomea suurempi sallivuuden aste erilaisuudelle ja yksilöllisyydelle.

KAARINA HUGHES:

“Suomi on ollut näihin aikoihin asti monokulttuuri, missä on ollut aika vähän tilaa yksilöllisille ratkaisuille. Underground-liikkeille ei juurikaan ole ollut kulttuurista ilmastoa meillä. Monikulttuuristumisen ja pitkäaikaisen suurtyöttömyyden myötä suomalainenkin yhteiskunta on muuttunut ja muuttumassa. Mielestäni taitotalossa kohtaa kaksi ilmiötä samassa leikkauspisteessä: ihmisen henkilökohtainen kriisi ja henkisen ilmaston väljeneminen antamaan elintilaa erilaisille ratkaisuille. Ajattelutavan väljenemisestä onkin merkkejä. Löytyy jo yrityksiä, jotka lähtevät kokeilemaan uusia malleja. Osa ihmisistähän on aina hakemassa uutta ja näin on aina ollut. Esimerkiksi luostarilaitos ilmentää yhden ihmisryhmän pyrkimystä etsiä uudenlaista elämänmallia. Kyse on paljolti siitä, löytyykö uuden etsinnälle poliittista ilmastoa.”

IHMISTEN YHTEENSAATTAMINEN TUO UUDEN SATTUMAN

“Kriisi käynnistää monesti ihmisessä kasvun ihmisenä, koska ihminen joutuu ottamaan vastuun omasta elämästään ja kasvaa näin aikuiseksi”, uskoo Kaarina. Näin kasvu liittyy ihmisyyteen ja aikuistumiseen (ikään katsomatta), ja se on valan eri asia kuin koulutus.

TAPANI:

“Koulutus ei kasvata ihmistä. Koulutuksessa on pyrkimys raivata ihmiselle tieto-taitoputki, josta erilaiset häiritsevät esteet on minimoitu koulutuksen tehokkuuden maksimoimiseksi. Ihminen ei ihmisenä etene saamansa uuden tiedon myötä. Kasvamisessa on kyse päinvastaisesta. Kasvamisessa on voitettava vastuksia, myös itsessään olevia. Koulutus tähtää menestymiseen suhteellisen vakiintuneissa olosuhteissa. Kriiseissä onkin toisin: elämä on kiinni sattumista, siitä että on oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Ihmisen kriiseissä pätee sama kuin luonnonevoluutiossa ja lajien valikoitumisessa. Luonnon kriisiolosuhteissa ei

vahvin tai paras laji menesty parhaiten, vaan kysymys on paljolti sattumasta.”

KÄSISÄ OSAAMISEN JA TEKEMISEN TAITO

Sörnäisten taitotalon voima on siinä, että ihmiset eivät halua jäsentää omaa tilaansa - esimerkiksi työttömyyttä tai vajaatyöllisyyttään - sosiaalialan käsittein, vaan professionaalisesti, tulevaisuuteen tähdäten. “Taitotalossa työskentelevät ne, joilla on käsissään tekemisen ja osaamisen taito. Olisiko meillä edes keinoja pysäyttää syrjäytymiskehitys?” epäilevät keskustelukumppanini. He haluavat kyseenalaistaa koko käsitteen “syrjäytynyt”. Kysymys on aina kuitenkin siitä, **keiden** näkökulmasta joku on syrjäytynyt.

TIMO:

“Mielenkiintoista on havaita, että taitotalon toiminnan alussa saimme tänne koulutettuja, aktiiveja ihmisiä ympäristökunnista, kuten Sipoosta ja Nurmijärveltä. Nytkin tulee koulutettuja, aktiiveja ihmisiä, mutta myös sellaisia Käenkujan ja Helsinginkadun asukkaita, joille ei enää tule Hesaria, joilla ei ole televisiota, ja jotka ovat vetäneet verhonsa kiinni, koska ulkopuolinen maailma ei enää vastaa heidän omaa todellisuuttaan. En kannata toiminnoissa mitään työttömien reservaattiajattelua, vaan erilaisten ihmisten ja toimintojen kohtaamista ja rinnakkaiseloja. Yksi meitä kiehtova tavoite onkin luoda tästä alueesta elpyvä, toiminnallinen ihmisten yhteisö, missä elämän erilaisuus ja erilaiset toiminnot kohtaavat ja elävät rinnakkain.”

Pyrkimysten vakuudeksi Riitta Lampelto heiluttaa suunnitelmaa Hakaniemi-Sörnäinen alueen elinkeinojen ja työllistämisen rakennemuutos-hankkeeksi vuosina 1996-1998. Suunnitelma kattaa mm. kulttuurista kehittämistä, ekorakentamisen keskusta ja tukipalveluja alueelle, jossa “*keskusta ja meri kohtaavat*”. EKA:n tervehdyttämisuunnitelmien keskeisenä osana on juuri toteutettu jättikauppa, missä ruotsalainen Skanskan sai EKA:n tontille rakennusoikeutta useampaan tornitaloon ja asuinkeuhkotaloon. Vanha teollinen miljöö muuttaa luonnettaan, kun vanhan OTK:n margariinitehtaan ja viljavaraston purkutyöt, kairinkoneiden ryske ja uusi rakentaminen kaikkialla taitotalon ympärillä käynnistää konkreettisesti

“merellisyyden ja keskustan kohtaamisen“ toteutuksen. Jääkö siinä ryskeessä tilaa yhteisölliselle toiminnalle t, on vakavan kysymyksen paikka. Ja jos Sörnäisten taitotalo muuttaisi uusiin vuokratiloihin, olisiko nykyisenkaltaiselle toiminnalle siinä enää sijaa? Jääkö elintilaa taitotalon kaltaiselle kansalaistoiminnalle, missä muuttuneen elämän-

tilanteen myötä ihmiset hakeutuvat vielä tuntemattoman polun päähän näkemättä vielä, minne kaikialle polku alkaa polveilla ja mitä uusia tarpeita ja tavoitteita polku tuo mukanaan heidän elämäänsä.

Teksti ja kuvat: ANNELI KAJANTO

Kansalaisareena toteuttaa työttömien projekteja neljässä Itä-Helsingin seurakunnassa

Osa kirkon viime vuoden yhteisvastuukeräyksen tuotosta kanavoidaan *Kasvu ja uudet mahdollisuudet* -projektiin työttömien parissa. Sitä työtä tekee nyt Sörnäisten taitotalossa toimivassa Kansalaisareenassa *Sini Lehtinen*, sosiaalipedagogi.

"Projekti käynnistyi alueilla, missä työttömyys on pahin. Idealistinen lähtökohta törmäsi heti ongelmiin. Aktiiviset työttömät toimivat jo monessa muussakin yhteydessä. Sen sijaan seurakuntien työttömien ryhmissä liikkuu liian paljon sellaisia ihmisiä työttömien nimikkeen alla, jotka ovat syrjäytyneet aktiivielämästä muista syistä. Ihmiset, joiden aito ongelma on ainoastaan työttömyys ja jotka etsivät tilanteeseensa sopivaa toimintaa, eivät jaksaa olla ryhmissä, joita leimaa moniongelmaisuus. Sellaisia ovat mm. mielenterveysongelmat tai alkoholismi. Valmiutta oma-aloitteisuuteen ei myöskään kaikissa ryhmissä ollut. Liioin yritykset saada vetäytyvämpiä maahanmuuttajien ryhmiä mukaan eivät tuottaneet tulosta", kertoo Sini projektien arjesta.

"Alusta asti oli havaittavissa, että vain muutamien seurakuntien työntekijöillä oli intoa osallistua tämäntyyppisen hankkeen kehittämiseen. Monelta taholta esitettiin kritiikkiä siitä, ettei työttömien toiminnan edistäminen ole seurakunnan tehtävä."

Tavoitteena on kuitenkin - ei sosiaalipuu - vaan työttömiä aktivoivat projektit. Yhteisvastuukeräyksen varoilla toteutettavaa projektia ovat seuraavat:

- Mustasaaren ryhmän toiminta; eteneminen ollut vaivalloista,
- Alppilan seurakunnan työttömät erilaisine harrastuksineen, mm. ruokailupalvelu työttömien itse organisoimana työttömille; törmätty työttömyysturvalakiin, joka ei salli tällaista työttömien toimintaa säännöllisenä,
- Vartiokylän Empaattiset Eukot, 14 työttömänä tai työeläkkeellä olevan naisen *Apua Latvian lapsille* -projekti vaatteiden keräämiseen, kunnostuksineen; toiminta vireää,
- Myllypuron ruoka- ja palveluryhmä sekä kuljetuspalvelu; mm. lahjoituksena saatujen elintarvikkeiden jakoa,
- Myllypuron työosuuskunnan rakennusryhmä kohteena seurakunnan leirikeskuksen remontti,
- Inkeriläisten paluumuuttaja-lääkäreiden ja sairaanhoitajien *kansanperinnehoidon* yhdistys toimintoihin; projektiin kautta on saatu vyöhyketerapeutin koulutus sekä hankittu hierojanpätevyden sekä
- Meri-Vuosaaren Työttömien yhdistyksen toiminta.

SINI LEHTINEN esittelee projektejaan.

